

De kloof tussen arm en rijk

Overweging van Mgr. Karel Choennie
bij Kerstmis 2021

Ik wil deze kerst met u nadenken over de wereldwijde kloof tussen arm en rijk. Een kloof die met de dag groter wordt en ook merkbaar is onze samenleving. Deze kloof is vergroot na de wereldwijde financiële crisis in 2008 terwijl de klimaatsverandering en de covidpandemie de kloof verder vergoten. Mijn overdenking wil ik houden aan de hand een opdracht die ik gaf aan mijn vriend en kunstenaar Michael Wong Loi Sing om een kerstschilderij te maken met dit thema. Michael is ook de artiestennaam van deze kunstenaar. Michael betekent: kracht van God en de aartsengel Michael wordt vooral aangeroepen in de strijd van de mens tegen de duivel en alle kwade machten.

Het kwaad dat vele malen dodelijker en besmettelijker is dan covid-19, is de armoede. Het goddelijk kind Jezus is in bittere armoede geboren, ver van huis en nergens welkom. De bevrijding die Hij ons is komen brengen mogen we niet al te zeer romantiseren. Hij is gekomen om ons te bevrijden van de zonde van armoede. Armoede is altijd het gevolg van onrechtvaardigheid en gebrek aan solidariteit.

Ik weet, u bent meer gewend aan tekeningen met sneeuw en Santa Claus, die lijdt aan obesitas, in een slee getrokken door rendieren en vlamme kachels waar kinderen hun kerstcadeautjes tevoorschijn halen, van treinen die door tunnels rijden, vliegtuigen die met afstandsbediening en barbiepoppen compleet met beauty sets. Het is niet zo een schilderij die ons vervreemd van het ware kerstgebeuren maar één die ons met beide benen op de grond plaatst. Een schilderij waar in de context van het Amazonewoud het kindje wordt geboren in een bouwvallig huisje zonder ramen en waar waarschijnlijk sterke rukwinden een deel van het dak hebben weggewaaid.

U kunt het schilderij van uw plaats niet zien. Zo aanstonds voor u te communie gaat kunt een close up zien van het schilderij. Voor nu vraag ik uw eigen beelden te vormen in uw hoofd. Ik zal proberen de beelden zodanig te in woorden te schetsen zodat uw fantasie de beelden kan invullen.

De context van het schilderij: het Amazone regenwoud

In 2020 schreef paus een Franciscus een post-synodale apostolische exhortatie *Querida Amazonia*, waarin hij opriep om te dromen van de ideale situatie in de Amazone. Volgens de inheemsen is dat een situatie waarbij we leven in harmonie met onszelf, met onze medemens, met de schepping en met de Schepper, God. Eerder in *Laudato Si'* had de paus gezegd dat klimaatsverandering een wereldwijde crisis is maar dat de prijs betaald wordt door de armen en de natuur. De uitbuiting van de aarde gaat hand in hand met de uitbuiting van de armen. Dit is een waarheid als een koe. Bijvoorbeeld: de financiële crisis in ons land en de exorbitante schuld van meer dan driemiljard Amerikaanse dollar veroorzaakt door slecht bestuur en corruptie zal door de arme Surinamers betaald worden. De natuur zal meebetalen want in de prijs van iedere boomstam die we exporteren zit niet de prijs van het leed dat we veroorzaken aan flora en fauna of de inheemsen en marrons die een concessie ontdekken naast of op hun kostgrondje. Ik laat de rest over aan uw fantasie om te vullen hoe de bosbranden het amazonewoud in Brazilië vernietigen als gevolg van het aanleggen van weiden voor het goedkoop fokken van koeien om dure hamburgers te kopen.

De rijken

De artiest beeldt de rijken af door dure kolossale, niet-Surinaamse huizen. Die huizen heeft hij niet zelf geschilderd maar geknipt uit een buitenlandse magazine en in het schilderij geplakt. Ik denk als aanklacht tegen de zucht van rijken in Suriname en allen die rijkdom najagen om alles wat van buiten is na te apen en mooier en beter te vinden dan wat we in Suriname zelf maken. Deze huizen zijn uiteraard gelegen aan een goed verharde weg. De wegen worden bijna overal ter wereld door de overheid verhard met belastinggeld of dure leningen. In deze rijke buurt is het gras keurig gemaaid, zijn er bloemperken en een fontein. Wat bijzonder opvalt is dat je in deze rijke buurt geen kinderen buiten ziet spelen of mensen die met elkaar in gesprek zijn. In mijn fantasie zie ik ze dan elk in hun eigen kamer met een eigen televisie of gekluisterd aan hun smartphone. In de gesloten garages zie twee dure auto's. Daar viert het individualisme hoogtij, daar is egoïsme en hebzucht een levensfilosofie. Als dat onze ambitie is, als we buitenlands fruit lekkerder blijven vinden dan Surinaamse, dan zullen we nooit genoeg deviezen verdienen en zal de koers op hol geslagen blijven.

De kloof tussen rijk en arm in deze tekening wordt gesymboliseerd door de verharde weg die naar de rijken loopt en de onverharde weg die naar het vervallen huis loopt waar het kind geboren is.

De armen

De armoede is overduidelijk. Armoede is een gruwelijke zonde. We zien: een krot zonder ramen, zonder water, zonder elektriciteit, gelegen aan een hobbelige zandweg. Maar het is geen armoede om er depressief van te worden. Het contrast zit er hierin dat de artiest de rijken aan de linkerkant en de armen aan de rechterkant van het schilderij plaatst. Wie de bijbel een beetje kent weet dat God aan het einde der tijden een scheiding zal maken tussen goeden en slechten. De slechten verwijst hij naar links en de goeden naar rechts en aan de goeden zal hij zeggen: "Ik had honger en je hebt mij te eten gegeven, ik had dorst en jij hebt mij te drinken gegeven, ik was ziek en in de gevangenis en je hebt mij bezocht en ik was vreemdeling en je hebt mij opgenomen." De goeden zullen verbaasd zijn en zeggen: "Maar wanneer hebben we u arm gezien?" En God zal zeggen: "Wat je voor de kleinste en geringste hebt gedaan, dat heb je voor mij gedaan." De slechten die dit alles niet hebben gedaan stuurt hij vervolgens naar de hel met het onblusbaar vuur.

De artiest maakt vervolgens duidelijk welke kant God kiest. God kiest de kant van de armen. De engel die het goede nieuws komt brengen verschijnt boven de Amazone bij de armen en het zilveren licht en de ster uit de hemel schijnt op de armen. Daar op de armen wil God volgens Michael en volgens mij, maar bovenal volgens de Bijbel het licht op laten vallen. Daar moeten onze oog en aandacht naar toe. Meestal hebben wij niet direct een oplossing voor extreme armoede maar u zult er versteld van staan hoe een beetje aandacht een wereld van verschil kan uitmaken. Door aandachtig met iets bezig te zijn, zien wij steeds meer, begrijpen wij steeds meer over de *culture of poverty* en de *poverty of culture*. Door aandacht te geven aan armen worden wij creatief in het zoeken naar oplossingen.

Ik bezie dit schilderij vanuit de opdracht van de Paus om een synodale kerk te zijn waarbij de thema's communio, participatie en missie centraal staan. De Paus wil in 2023 een synode houden, dat is een conferentie van bisschoppen over de hele wereld, om vast te stellen hoe de kerk er idealiter moet zijn in deze tijd. Tot oktober 2023 moet iedere bisschop de mening van iedere gedoopte gehoord hebben en meenemen in zijn advies aan de Paus. De kerk moet een kerk zijn van mensen die samen op weg zijn in dialoog.

Communio

Het contrast in dit schilderij is dat de rijken opgesloten zijn in hun dure huizen terwijl de armen in gemeenschap met elkaar leven. Ze houden elkaar vast. Ze zijn solidair met elkaar en ook duidelijk is dat zij in gesprek zijn met elkaar. Ware ontwikkeling en vooruitgang moeten we niet meten in hoeveel wij produceren of hoeveel wij verdienen of hoeveel we hebben maar aan de band die we met elkaar hebben. Houden wij elkaar vast wanneer het moeilijk gaat of wanneer we iets te vieren hebben of zijn wij koude afstandelijke individualisten en materialistische atheïsten geworden? De kracht van ieder gezin, iedere vereniging, iedere wijk, stad of land ligt in de communio, in de gemeenschap en de saamhorigheid die we met elkaar opbouwen. Het is dankzij deze solidariteit dat de armen in ons land bij een inflatiecijfer van boven de 60% niet op straat neervallen van de honger.

Duidelijk uitgebeeld in dit kerstschilderij is ook de saamhorigheid in het gezin. Man en vrouw die elkaar en hun kinderen vasthouden. Wanneer vader, moeder en kinderen elkaar loslaten maakt armoede het leven tot een hel. Eén van de jongeren heeft een trui met rugnummer 10. Duidelijk wordt dat deze jongeman getalenteerd is en droomt ooit ook eens een Pele, Maradonna of Messi te zijn. Iedere opvoeder die naar dit schilderij kijkt en niet geraakt wordt door de potentie en de ambitie van onze jongeren om mee te spelen op het wereldtoneel is blind.

Dialoog

De artiest Michael laat de armen mensen met elkaar in gesprek zijn. Dialoog lijkt zo eenvoudig maar is ontzettend moeilijk. Het is moeilijk omdat we slecht naar elkaar luisteren. Onze vooroordelen bemoeilijken ons om goed te luisteren. Oude vastgeroeste vooroordelen zoals de armen zijn arm omdat ze lui zijn, of Surinamers komen nooit op tijd en houden zich nooit aan hun woord en houden van alle talen behalve schulden betalen. Vooroordelen tussen oppositie en coalitie zijn vaak een muur waardoor we elkaar niet horen. We moeten daarom met een frisse geest en met aandacht naar elkaar luisteren. Dialoog vraagt dat we uit het hart spreken. Vaak spreken we niet openlijk maar met een *tu mofo gon*. Dan weer spreken wij gedekt en in tralala raadsels, vaak schreeuwen we naar elkaar, maken elkaar verwijten, slingeren wij verwensingen en vervloeking en naar elkaar. Niet zelden spreken mensen in oeverloze debatten omdat zij zichzelf graag horen. Dit alles bemoeilijkt oprechte dialoog thuis, onder collega's, in verenigingen maar ook in de assemblee. Wanneer bovendien verbaal en fysiek geweld worden gebruikt tegen een weerloze vrouw of klein kind, of tegen een journalist, dan verstomd ieder fatsoenlijk gesprek. Oprechte dialoog vraagt openheid en respect voor de ander maar vooral openheid voor de heilige Geest, voor wat God ons wil zeggen in iedere situatie. God spreekt tot ons in het leed van de armen en het leed van de natuur.

Participatie

De strijd tegen armoede kan pas gewonnen worden wanneer iedereen mag meedoen in het economisch, sociaal en politiek leven. Tegenwoordig komen wij in de wereld steeds meer het fenomeen tegen van uitsluiting. Macht en geld blijven geconcentreerd in een kleine groep mensen en een kleine groep landen. Nog nooit eerder heb ik een derde wereld leider zo helder en duidelijk horen spreken als de Barbadiaanse eerste minister Mia Mottley te Glasgow. "National solutions to global problems will not work," was haar openingszin. Als een wereldwijde pandemie als covid-19 ons die les nog niet heeft geleerd dan vraag ik me af wanneer we wijs zullen worden. Een handjevol rijke landen ongeveer een derde van de wereld bevolking leeft in weelde terwijl twee derde in bittere armoede leeft. Als er geen drastische verandering komt graven we ons eigen graf. De covidpandemie moet ons leren gezamenlijk op te trekken en niet geïsoleerd te werken. We hebben niet de weelde de problemen vooruit te blijven schuiven. "When will leaders lead?" was haar indringende vraag. Armoede kunnen we slechts samen bestrijden als iedereen participeert, de passiviteit en een slachtoffermentaliteit doorbreekt en de handen uit de mouwen steekt.

Missie

Als christen heeft iedere gedoopte de missie oftewel de zending om anderen naar Christus te brengen. De weg daarheen werd aangegeven door een ster. De wijzen uit het

oosten hebben door hun verstand en de wetenschap van de sterrenkunde te gebruiken de weg naar het kind gevonden. Geloof en wetenschap zijn beide nodig op onze zoektocht naar God. In dit schilderij zien wij kinderen op blote voeten die haast hebben en elkaar bij de hand voortrekken naar het pasgeboren kind Jezus. Nog voor ze er zijn, wijzen ze met hun hand naar waar ze uiteindelijk willen zijn: bij het goddelijk kind, bij het nieuwe leven, bij de toekomst. Opmerkelijk is dat kinderen ons de weg wijzen. Ouderen durven vaak geen nieuwe wegen te gaan, ouderen blijven eerst de kat uit de boom kijken. Kinderlijk geloof is soms nodig om op slechte wegen en in tijden van crisis voort te gaan naar waar het licht ons aantrekt. Maar voor alle mensen staat er in het schilderij een ezel die Maria en Jozef en het kindje bewondert. De ezel is niet gebonden en loopt niet weg omdat hij weet welke lange moeilijke weg van afwijzing dit echtpaar heeft gekend. In de stal zien we Maria, Jozef en het kindje. Maria heeft een hoofdoek op. Ze is duidelijk een trotse Surinaamse vrouw die de eigen cultuur waardeert. Het kind Jezus blijft verborgen waarschijnlijk omdat wij altijd op zoek moeten blijven gaan naar God. Dicht bij de kerststal zien wij mensen die arm zijn maar in harmonie leven met zichzelf, met elkaar, met de schepping en met God. Dat is de droom voor het geliefde Amazonewoud. "Zalig de armen want aan hen behoort het rijk der hemelen."

Ik wens u in de vreugde van de armoede een zalig kerstfeest.

*+Karel Choennie
Bisschop van Paramaribo*